

«І втішилися гаї-діброви: «Христос Воскрес!»

(Традиції святкування Великодня в Україні, у

творчості Богдана Лепкого)

Мета: ознайомити учнів з творами літератури, присвяченими світлому дню Воскресіння Ісуса Христа - Великодню, узагальнити їхні знання про звичаї, обряди, традиції українців, пов'язані з цим святом; розвивати почуття любові до художнього слова, поваги до народних обрядів; виховувати національну гордість, потребу жити за християнськими законами моралі

Обладнання: ікона „Воскресіння Ісуса Христа "; ілюстрації до творів Богдана Лепкого; портрети Б.Лепкого, його батьків; тексти творів «Казка мого життя», «Цвіт споминів»; презентація «Великодні мотиви у творчості Богдана Лепкого», писанки.

Епіграф: «...Згадки з моїх діточих літ. Ах, як ви дорогі мені!»

(Б. Лепкий)

Хлопчик.

Христос воскрес! Радійте, діти,
Біжіть у поле, у садок,
Збирайте зіллячко і квіти,
Кладіть на Божий Хрест вінок!

Дівчинка

Нехай бринять і пахнуть квіти,
Нехай почує Божий рай,
Як на землі радіють діти
І звеселяють рідний край.

Хлопчик

На вас погляне Божа Мати,
Радіючи з святих небес...
Збирайтесь, діти, ну ж співати:
Христос воскрес! Христос воскрес!

Ведучий 1. Великдень - день воскресіння Ісуса Христа, одне з найбільших свят християн. Найголовніші дні тижня перед Паскою - Чистий Четвер і Страсна П'ятниця. У ніч з суботи на неділю в церкві відбувається святкова служба. Святять паску, писанки, різні страви і речі. Свято триває три дні.

Ведучий 2. Символом Великодня є писанки . Після того, як писанки разом із Великодньою паскою освятять у церкві, дарують родичам і знайомим зі словами: «Христос Воскрес !» У відповідь кажуть: « Воістину Воскрес!» і щиро дякують. Дарувати писанку — означає бажати щастя, здоров'я, добра.

Ведучий 1. Багато прислів'їв і приказок присвячено темі «Великдень»: За тиждень - Великдень. Недалечко червоне яєчко. Красна ріка берегами, а Великдень - пирогами. Будь великий, як верба, а здоровий, як вода, а багатий, як земля.

Ведучий 2. Існують народні повір'я : Коли печуть паску, не можна, щоб у хаті був хтось чужий. У свята забороняється працювати - це вважається гріхом.

Відгадайте загадки.

Що святіше за хліб ? (Паска) У фарбах катається, до церкви збирається. (Крашанка)

В одній бочці два тіста, а не змішуються. (Яйце).

Інценівка казки «Великодня писанка»

Матуся *(лагідно припиняла верескливі дитячі пустощі)* урочисто промовляла:

- Вже діди снують по хаті. Час дітям спати, а мені – писанки писати.

(Діти слухняно йдуть спати, а мати біля свічки малює писанки)

Слова автора *(учень)*. Намалювати писанок мати мала до світлого Великодня не мало – не багато, а – на всіх людей у світі! Кожному-кожному робилася писанка, аби ніхто не лишився у день весняного свята без всесильного оберегу. Не дарма ж старі люди казали, що у світі доти житиме любов, доки будуть писати писанки, усім потрібен захист, кожному знадобиться оберіг: і вдома, і в дорозі, і в будень, і в свято...

Слова автора *(учениця)*. Та надумали якось лихі сили вкрасти зі світу любов, а натомість – розплодити злість, жадібність і ворожнечу. Хитрістю, лестощами, обманом, підкупом чи силою повідбирали вони в людей пам'ять, покрали з-під образів писанки,

спотворили прадавні узори, котрими від діда-прадіда зображали майстрині на оберегах всілякі блага. Лишилася справа за малим – украсти писанкарку.

(З'являються чорні птиці, розбивають готові писанки, розливають фарбу, забирають писанкарку)

(Появляються перелякані діти)

- Де наша мати? Куди понесли її чорні птиці?

- Де нам її шукати?

- Хто ж тепер буде людям допомагати, писанки малювати й дарувати?

(Безутішно сновигають по хаті, спотикаються у потрощених шкаралупах ненароджених писанок, стискають їх у долоньках, Зненацька старший син писанкарки у найдальшому закутку хати помітив нерозбиту писанку. Підібрав її)

Дивіться, є одна писанка! Ціла! Чорні птиці не вгледіли, що писанка покотилася неушкодженою і навіть тріщинки на ній не зробилося.

(Прибігає стара бабуся)

Бабуся. Ой, біда тепер буде, біда! *(заломила вона руки)* Не наробить ваша ненька до Великодня писанок, не роздасть їх людям – тай забудуть усі враз і свій рід, і свої звичаї! Ніби прибуду безрідні житимуть у світі, в чужих народів розуму питатимуть... Не зліпити тепер до купи ці шкаралупи, не доточити!.. Нащо я дожила до такого горя, нащо діждала?..

- Не голосіть так, бабцю! *(підійшов до неї старший син)* Одна писанка вціліла, дивіться. *(протягнув до баби на долоні круглобоку писанку, дрібно списану хвильками, ромбиками і кривульками)*

- Де ти взяв її? *(накрила баба його долоню руками і сполохано озирнулася по сторонах)*

- Від мами лишилася. *(сумно відказав хлопчик)*

Бабуся *(пошепки)*. Ото слухай мене уважно, внучку. За допомогою оцієї писанки ти зможеш порятувати свою матір, а разом з нею – увесь люд. Бачиш, середина писанки розділена хвильками і звірятами? Це земля, наш світ. Верхня частина писанки – Світове Дерево. Маєш піднятися на його самісіньку верхівку і отримати яйце від райської птиці. Потім спуститися з тим яйцем до нижньої частини писанки – до

підземного світу. Там живуть жаби, вужі, кроти і всякі гади. Вони дадуть тобі пензлика і трохи воску. А тоді, якщо все зробиш правильно і не злякаєшся труднощів – знайдеш матір, віддаси їй свої скарби. Як тільки вона розмалює писанку – вмить усе повернеться на своє місце!

Хлопчик (*вагається*). А я зможу?

Баба (*зирнула на нього*). Боїшся?

Хлопчик (*упевнено*). Ні! Не боюся! Все здолаю!

Баба. Тоді – в дорогу!

Слова автора.

Хлопчик опинився біля підніжжя Світового Дерева. Тут сходиться теперішній час і майбутній. Йому потрібно було відшукати райських птиць.

(З'являється прекрасна птаха із райдужним пір'ям, золотою короною на витонченій голівці і просто розкішним сяючим хвостом)

Хлопчик. Ось вона!

Пробачте, будь ласка, Ви розумієте людську мову?

Пава(*зверхньо*). Авжеж. Де ти бачив райську птицю, котра не розуміє людської мови?

Хлопчик. Якщо чесно, ніде.

Пава. Я тобі сподобалася?

Хлопчик. Так. Чи не могли б ви віддати мені одне-єдине ваше яйце?

Пава. Іще чого надумав! Піди й купи собі яєць на базарі! Мої яйця – на вагу золота!

Хлопчик (*винувато*). Я знаю. Але тільки на вашому яйці моя неня намалює таку писанку, котра врятує і її, і цілий світ від лихої сили. Тільки тоді матінка зможе повернутися до мене, братиків і сестрички.

Пава Сердешне дитя... То ти це робиш не заради користі?

Хлопчик. Ні.

Пава. Ой!.. Не плач, бо і я зараз заплачу... Я дам тобі яйце.

(Райська птиця тицьнула йому в долоню маленьке крем'яне яйце, зав'язане у вишиту хустинку)

Пава. Іди, хлопчику, іди й знаходь свою неньку!

Хлопчик. Дякую вам!

Слова автора. Багато пригод довелось пережити безстрашному хлопчику, але у нього було багато помічників у такій важливій справі: і кішка, і мишка. Мишка дала хлопчику краплини воску, котрий стікає у церкві зі свічок, і пензлик. Вони ж розказали хлопчику, що його матір зачинили лихі сили у високій башті на вершечку самої високої гори. А кішка перетворила його на кошеня, яке, затиснувши зубами заповідний вузлик, видряпалось на високу гору, на шпилі котрої, у куряві чорних грозових хмар, височіла неприступна башта з його рідною матінкою.

Мати (*розгублено*). Диво-дивнеє... Це ж яйце райської птиці, а це – трошки воску і... пензлик! Котику-муркотику, як ти доніс усе це сюди?

(Стомлений котик-хлопчик уже заснув поруч)

Слова автора (учень). Коли почало сходити сонце, писанкарка підставила під його промені черепок із воском і той швидко розтанув. Далі майстриня взялася вправними рухами вимальовувати на крем'яному яйці райської птиці прадавні символи-візерунки, що мали забезпечити урожайний рік і щасливу долю всім людям на землі.

Слова автора (учениця). Ледве закінчила свою роботу – затріщала башта усіма кутками, тай... розсипалася вщент! А мати-писанкарка враз опинилася у своїй хаті. Ніби й не було погрому чорних птиць, ніби й не потрощили вони усю працю писанкарки – онде скільки різнокольорових, круглобоких, лискучих писанок пишається по тарелях!

Мати (*до сина*). Як же ти змарнів, мій сердешний!

Син. Ой, мамо, гляньте скільки людей на подвір'ї! Вони всі прийшли по писанки!

Мати. А й справді! Сьогодні ж Великдень! Час писанки дарувати і долю добру віншувати. Нумо, швиденько, перекладайте писанки до кошиків і – гайда на вулицю до людей!

Поезія Богдана Лепкого «На Великдень»

Вже по Всеношній, вже по Службі Божій,

Виходять люди з церкви і кругом

Живим, неплетеним вінком

Стають на цвинтарі, веселі, гожі.

Жінки, як мальви, а дівки, як рожі.

Стоять поважно над своїм добром

І ждуть, аж вийде панотець з хрестом

І посвятить їм тії дари Божі.

Спішіться, отче! Рік цілий чекали

Вони на теє превелике свято.

Орали, сіяли, косили, копали .
Так сорок днів щось постили завзято,
І знову цілий рік прийдеться ждати.
Ніж надійде таке велике свято.
„Христос Воскрес!“—дяки співають,
Панотець кропить, над село
Весняне сонце підійшло,
І квіти пахнуть, дзвони грають.
Щасливі ті, що паску мають!..

Газдині в біле полотно
Склали посвячене добро,
Мужам завдали і манджають.
Між ними підросток-хлопчина
Насилу двигає свячене,
Аж ллється піт і гнеться спина .
Та занесе...Він ще дитина...
Торік покійні несли тато...
Тепер на нього черга, нене!

Уривок із оповідання Б.Лепкого «Великодній ранок» («Казка мого життя»)

Візуалізація (учні слухають із заплученими очима початок твору в прочитанні вчителя)

Дзвони від страстей висіли на дзвіниці без шнурів. Відпочивали. Аж тепер знову чистими голосами відізвалися. Цілому світові радісну вість подали, що Христос Воскрес! "І втішилися гаї-дїброви: «Христос Воскрес!» І зашуміли зеленим шумом дерева в лісі і грушка при стрісі: « Христос Воскрес!» Іздивувались серни в лісі і птах на горісі: «Христос Воскрес!»Риби гуляють, бо й вони вже знають: «Христос Воскрес!» Бо й вони вже знають,чого дзвони грають: «Христос Воскрес!»

Кіносеанс закінчено

-Дайте назву фільму, який візуально бачили.

-Який настрій він навіює ?

Ведучий1. Є кілька легенд на тему, чому Великдень називається "Великий День". Одна з них записана була колись на Слобожанщині:"Великдень називається так тому, що в той час, коли Христос народився, сильно світило сонце і стояли такі довгі дні, що теперешніх треба сім зложити, щоб був один тодішній.

Ведучий 2. Тоді, було як зійде сонце в неділю вранці, то зайде аж у суботу ввечері. А як розп`яли Христа - дні поменшали. Тепер тільки царські ворота в церкві стоять навстіж сім днів..."

Вірш «Під церквою на Великдень» Б. Лепкого

Дівочий жвавий хорівід

Живим вінком круг церкви в 'ється .

А на колоді сивий дід
Сидить і дивиться, й сміється.
«Отут колись, - думає дід, -
Мої онуки і правнуки
У гагілковий хоровід
Підуть, побравишся за руки.
Га, що робить! Літа біжать,
Та хоч піду на могилки,
То й там до мене долетять

Веселі наші гагілки".
Дівочий жвавий хоровід
Живим вінком круг церкви в'ється.
А на колоді сивий дід
Сидить і дивиться й сміється:
«Гей, молодосте золота!
Минула ти! Цить, серце, цить!»
І старість молоді літа
З глибин душі благословить.

Ведучий 1. Що ж то за свято — Великдень? Сьогодні воно має й іншу назву — Пасха. З'явилася ця назва в кінці 1-го тисячоліття, коли на українську землю прийшло християнство. Цей день вважається днем воскресіння Ісуса Христа. Та саме свято народилося набагато раніше. Про це розповідає міф.

Виразне читання тексту

Се є найдавніше свято в Україні. Зародилося воно сім тисяч років тому, коли, за легендою, і "плуг упав з неба"! А було так... Жили троє братів- мисливців: Тур, Пан і Яр. і Зібрались вони якось на полювання. Вийшли в степи неозорі, а жайворонки так розспівалися, що аж небо дзвенить. Вражено зупинився Яр і мовив:
— Не хочу я, братове, турів полювати, молодих биків стрілами поціляти, а хочу оце поле зорати та засіяти зерном, та зібрати врожай, та хліба напекти людям на здоров'я. Тільки-но він отаке проказав, як з неба опустилися золотий плуг і золоте ярмо. І гукнув старший брат Тур: «Се моє!» Хотів схопити плуга — аж він полум'ям зайнявся. Відсахнувся в страхові Тур. «Се моє!» — прокричав середульший брат. Але і йому сахнуло полум'я в лице. «Ні, братове, се моє», — всміхаючись, мовив Яр. Він підійшов і взяв золоте ярмо, накинув на пару волів, що паслися поблизу, запряг їх у плуга золотого і проорав першу в світі борозну. А потім — Другу, й десяту, і соту. Засіяв поле пшеницею дикою, і зросла вона буйним колосом. Зібрав урожай Яр, і борошна намолов, і спік першу хлібину, і другу, й десяту, і соту. І людей частував. І навчив їх орати, сіяти й хліб ростити. За все те великі боги Вирію взяли його до себе і скупали в

Озері Живої Води. І став Яр — Ярилом, богом весняних робіт і родючості. І спускався він на землю в той весняний день, коли можна було засівати землю зерном. І то був ВЕЛИКДЕНЬ. Тобто Великий День хлібороба. Святий День.

Інсценізація уривків оповідання Б.Лепкого «Гаївки» («Казка мого життя»)

Слова автора

По свяченім - під церкву, на гаївки .

Кладкою через потік, подвір'ям Яцка Коханого в садок, а садком під гору до дзвіниці. Кругом церкви дівочий хоровод. Побралися за руки, живим вінком церкву оперізують. По зеленій мура-ві чорні та жовті чобітки мигтять. То повагом ідуть, то підстрибують, як сарни.

Дівчата (співають):

Пішли тії пани в кути .

Що носили на нас пруди,

Пішли тії пани спати,

Що казали нас кувати.

Дівчина 1. — Зайчика, зайчика.

Дівчина 2. - Ні, Зельмана .

Дівчата інші. — Воротаря .

Дівчина 1. - Зайчика .

(Зробили коло невелике, посередині «зайчик». Коло розхитується вправо-вліво, вправо-вліво, співають) :

Зайчику, зайчику.

Та сивесенький соколе,

Та милесенький голубе,

Ані куди зайчику перескочити,

Ані куди зайчику перейти .

(Дівчина кидається в різні сторони, хоче з колеса вийти, та її не пускають. Тоді стає посередині, береться руками за підбоки і відповідає):

Скоком-боком перевернуся,

Гребінчиком розчешуся,

Та візьмуся за пілядоньки .

Пошукаю си челядоньки.

(Співаючи. показує, як-то вона скоком-боком перевернеться, як розчешеться гребінчиком і як пошукає собі товаришки, вхопила за руку одну з дівчат)

- ТИ !!! (І вже інша стає посередині)

Дівчата співають гаївку:

Через попові лози

Скакали бігцем кози,

То вгору, то в долину,

То в ружу, то в калину.

Ми кривого танцю йдемо,

Кінця йому не знайдемо.

То вгору, то в долину,

То в ружу, то в калину.

- Ой, дівчата, віл, тікайте, віл !

(Кільканадцять парубків, зчепившись за руки з головами вниз, як віл, що бити хоче, наближаються до дівчат. Дівчата врозтіч, хлопці доганяють і пустити не хочуть)

Дівчина 1. - Пустити , бо вкушу.

Дівчина 2. - Пустити, дам писанку найгарнішу. Не віриш ? За пазухою маю. Пустити, бо роздавиш. Вона не варена.

Ведучий 2. Багато ворогів колись напали на нашу землю, тому батьки навчали дітей бути обачними і спостережливими, вміти заплутувати свої сліди, щоб не привести в рідне село ворогів. Із тих далеких часів дійшов до нас кривий танець, в якого немає ні початку, ні кінця.

Ведучий 1. Світле свято Воскресіння супроводжувалось урочистими обрядами, до яких готувались протягом цілого тижня: прибирали, білили оселі, пекли паски, фарбували крашанки, а молодь розписувала писанки. Паски, як правило, випікали в четвер із пшеничного борошна на яєчних жовтках і кожна господиня дотримувалась всіх усталених звичаїв: піч розпалювала полінами, які відкладала кожного четверга

Великого Посту, підпалювала їх галузками освяченої верби, саджаючи паски, промовляли спеціальну молитву.

Ведучий 2. В суботу жінки фарбували крашанки в лушпинні з цибулі. Крашанки дозволялось фарбувати в різні кольори, але перевагу надавали червоному, який символізував кров Ісуса Христа. Наші пращури вірили, що в свяченому яйці міститься 40 милостей і Дух Святий. Шкаралупу з першого посвяченого яйця несли до річки й кидали у воду, "щоб допливла до рахманів і сповістила, коли Великдень".

*(Учень і учениця розказують легенду про писанку). **Легенда про писанку***

Минув уже третій день, як помер Христос на хресті. Уже третій день журиться його мати Марія — не їсть і не п'є нічого. Жінки приходили до неї, хотіли потішити її, просили, щоб вона з'їла щось. Але Марія і далі не говорила, й нічого не їла...Однією з тих, хто часто приходив до Матері Божої, була бідна Ганя. У неділю вранці, коли всі раділи, що Христос воскрес, Ганя взяла своє добро — кілька яєчок і пішла до Марії. —Маріє! Не плач, не сумуй, — просила вона. — Хіба ти не знаєш, що Твій Син воскрес? Не сумуй, а радуйся, Маріє!

—Знаю, — відповіла Марія. — Мій Син з'явився мені у сні. Навколо нього була така ясність, що очі боліли від неї. Знаю, що мій Син воскрес.

Дівчина дала Марії свій подарунок — кошик із яєчками. Сльози радості потекли з її очей і впали на яйця.

І дивне диво сталося. Де впала сльоза з її святих очей, там на яйцях зацвілі чудові квіточки, гарні метелики, ясні зірочки. Усі яйця в кошику засяяли різними кольорами веселки! Марія зраділа і почала роздавати їх людям.

—Радуйся! — казала вона кожному, коли подавала яйце, — Христос воскрес! Христос воскрес!

Коли вже яєць не стало, вона з подякою віддала кошик дівчинці. Ганя взяла його і вийшла на вулицю. Раптом глянула у кошик, а він повний писанок. Зраділа дівчина, бігла вулицями Єрусалиму і кожному, кого зустрічала, давала писанку: — Радуйтеся! Христос воскрес!

Скільки Ганя не роздавала тих писанок, а кошик в неї завжди був повний. Люди, яким вона давала ці писанки, несли їх далі, давали іншим і вітали словами:

—Христос Воскрес!

Так за короткий час усі люди в місті знали, що Христос воскрес.

На пам'ять про це диво пишуть в Україні писанки. А на Великдень дарують їх рідним і друзям і шанують як великі скарби.

Ведучий 1. Христос воскрес! — Воістину!

Воістину воскрес!

Співаймо пісню радості

Царю землі й небес.

Ведучий 2. Христос воскрес! О, сонечко,

З високих височин

Подай же радість світові:

Воскрес Господній Син!

Ведучий 1. Христос воскрес! Повітрячко,

Ти ллешся із небес,

Співай побожно, радісно:

Воістину воскрес!

Гра «Великодні символи»

Які слова, що символізують Великдень, згадувались сьогодні. Утворіть Великодню квітку, де кожна пелюстка - окремий символ. Визначте, з яким кольором він у вас асоціюється (церква, дзвони, писанка, гаївка, паска, свічечка...)

Ведучі роздають присутнім гілочки верби, що символізують наближення Великодня